

Területi Statisztika

Közzététel: 2024. szeptember 26.

A tanulmány címe:

A visegrádi országok társadalomtudományi publikációs teljesítménye, 2019–2023

Szerzők:

Sasvári Péter–Lendvai Gergely Ferenc

<https://doi.org/10.15196/TS640504>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szjt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
  - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
  - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szjt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 64. évfolyam 5. számában megjelent, Sasvári Péter–Lendvai Gergely Ferenc által írt, A visegrádi országok társadalomtudományi publikációs teljesítménye, 2019–2023 c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A visegrádi országok társadalomtudományi publikációs teljesítménye, 2019–2023*

Publication performance of the Visegrad countries in the social sciences between 2019 and 2023

Sasvári, Péter

Nemzeti Közzolgálati Egyetem,
Miskolci Egyetem
E-mail: Sasvari.Peter@uni-nke.hu

Lendvai, Gergely Ferenc

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
E-mail: gergelyflendvai@gmail.com

A tanulmány Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia publikációs teljesítményét vizsgálta a Scopus-adatbázisban meghatározott 24 társadalomtudományi ágban, 2019 és 2023 között. A szerzők a Scopus, a SciVal és a Scimago adatai alapján elemezték a regionális folyóiratok és közlemények helyzetét, a publikációs lemaradást egyes tudományágak területén, a folyóiratok belterjességét és a közlemények kiválóságát. A kutatás alapján megállapítható, hogy Lengyelország és Csehország a Scopus-indexált folyóiratok, valamint a megjelent közlemények számában kiemelkedik a régióban, míg Magyarország és Szlovákia hátrányban vannak hozzájuk képest. A publikációs teljesítményben jelentős a lemaradás a folyóiratok és a közlemények számában az e-learning, az emberi tényezők és ergonómia, az életrajz- és életpálya-tanulmányok, a szociális munka tudományágakban. A vizsgált országokra jellemző a publikációs belterjesség, különösen Lengyelországra és Magyarországra, a kiválóság kritériumának a közlemények elenyésző hányada felel meg, illetve alacsony a legnagyobb kiadóknál (Big Five) való megjelenés aránya.

Kulcsszavak:

teljesítmény,
társadalomtudományok,
tudománymetria,
tudományos kiválóság,
visegrádi országok

* Jelen vizsgálatunk kizárólag a tudománymetria eszköztárával készült, és eltekintettünk a négy ország közötti demográfiai, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális különbségektől.

This research examined the publication performance of the Czech Republic, Poland, Hungary and Slovakia in the 24 social science categories defined in the Scopus database between 2019 and 2023. Using data from Scopus, SciVal and Scimago, the authors analysed the status of regional journals and publications, the publication backlog in specific subject categories, the internal bias and the excellence of publications. According to this research Poland and the Czech Republic stand out in the region in terms of the number of Scopus-indexed journals and published articles, while Hungary and Slovakia lag behind them. In terms of publication performance, this research reveals a significant lag in the number of journals and publications across the subject categories studied in e-learning, human factors and ergonomics, life course and career studies and social work. The countries analysed are characterised by a high internal bias rate, especially in Poland and Hungary and a very small proportion of publications meet the criterion of excellence and the proportion of publications by the biggest publishers (Big Five) is low.

Keywords:

publication performance,
social sciences,
scientometrics,
scientific excellence,
Visegrád countries

Beküldve: 2024. május 21.

Elfogadva: 2024. július 2.

Bevezetés

A publikációs teljesítmények mérhetősége és értékelése komplex kérdéseket vet fel európai, regionális és országos szinten egyaránt (Sasvári et al. 2019, Deutz et al. 2021). A tudománymetria, azaz a tudomány teljesítmény alapú vizsgálata, különös tekintettel a tudományos szakirodalom idézettségének elemzésére, e kérdésekre keresi a választ, analitikus és kritikus megközelítésben (Mingers–Leydesdorff 2015, Liu–He 2023). Azzal a céllal, hogy a tudományt „mérje” a kutatók publikációs teljesítménye, illetve az egyes folyóiratok idézettségi mutatója (impakt faktora) alapján. A tudománymetria rangsorokat is összeállít a kutatók és kutatócsoportok, illetve a

folyóiratok publikációs és idézettségi teljesítménye alapján (Yazdani et al. 2015, Garfield 1979). Ehhez minőségi mutatók alkalmazásával referenciapontokat állapít meg, nemzetközileg elfogadott adatbázisok (például Scopus) vagy más rendszerezési módszerek figyelembevételével (Dobos et al. 2021).

Az adatbázis alapú rangsorolás ugyanakkor számos ellentmondást rejt magában. Vilaça–Palma (2013) – a nagyfokú szerzői teljesítmény kapcsán – felhívták a figyelmet a potenciális torzítás lehetőségére, illetve kiemelik a kvalitatív módszerek háttérbe szorulását a tudományos rangsorolásban is. Mindez de Rijcke–Rushforth (2015) szerint gyújtópontja lehet a teljesítménymutatókkal való visszaéléseknek, amelyek további aggályokat vetnek fel azok megbízhatóságával és érvényességével mint mérési eszközökkel kapcsolatban.

Ez a torzítás és lehetséges módszertani bizonytalanság egyszersmind kihívást is jelenthet a tudományos kiválóság részletesebb vizsgálatában. Bár a tudományos kiválóságnak nincs egységes meghatározása, összefoglalóan a kutatók kutatási teljesítményének és tudáshatásának értékelését jelenti (Mingers–Leydesdorff 2015). Rosenfield et al. (2023) tanulmányukban összefoglalják azokat a kritériumokat, amelyek alapján egy tanulmány, folyóirat vagy szerző „láthatónak” és „kiválónak” minősülhet. A kiválóság mérése, amely elsősorban a hivatkozások számán alapul, e tekintetben jelentheti az adott tudományterület leggyakrabban idézett közleményeinek számát (Tijssen et al. 2002), a nagy számban idézett folyóiratokban való megjelenés rendszerességét, illetve a bennük közzétett publikációk számát vagy éppen az idézések és publikációk „faktorálását” is (ehhez lásd Lei–Sun 2020).

A kiválóság mérése ugyanakkor számos problémát vet fel. Különösen a társadalomtudományok területén – ellentétben a természet- és élettudományokkal – az interdiszciplináris tudásanyagot gazdagító kutatások mérése nehézségekbe ütközhet (Rivera et al. 2024), illetve egyes régiók, többek között történelmi, nyelvi, gazdasági, tudománypolitikai és finanszírozási okok miatt elszigetelődhetnek és a tudományos életben, így a tudományos rangsorolásokban és a kiválóság mérésében a perifériára sodródhatnak (Vinkler 2007, Sasvári et al. 2019, Linkov et al. 2021). Szintén aggályos, ugyanakkor a rangsorolás, valamint a kiválóság méréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a tudományos „belterjesség” vizsgálata is, azaz annak a mérése, hogy milyen arányban képviseltetik magukat más országból vagy intézményekből (többek között egyetemektől, akadémiai intézetektől, kutatóközpontokból és egyéb kutatási tevékenységet végző intézetektől) kutatók az egy adott ország vagy kutatóhely kiadója által közzétett folyóiratokban. A belterjesség aránya ugyanis jelentősen különbözik a kiválónak minősülő nemzetközi és az egyes hazai folyóiratok tekintetében. A kérdést úgy is felvethetjük, hogy mennyiben segíti elő a publikációs teljesítmény fejlődését és adott esetben a regionális kutatók (és kutatásaik) felzárkóztatását egy olyan, a nemzetközi szakirodalom gazdagítását célzó folyóirat, melynek szerzői kimagasló többségben ugyanannál az intézménynél kutatnak, összevetve egy

olyan nemzetközi folyóirattal, amelynek szerzői mind ország, mind regionális szinten sokszínűek?

Jelen tanulmány a kiválóságot, a rangsorolások sajátosságát, a tudományos belterjességet és a tudományos teljesítményt regionális szinten, négy ország, (Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia, együttesen: visegrádi országok) publikációs teljesítményén keresztül vizsgálja. A régióválasztás oka kettős. Egyfelől, a visegrádi országok összehasonlítása a tudománymetria területén számos ponton kapcsolódik a már vizsgált gazdasági, integrációs és versenyképességi összehasonlításokhoz (Kowalska et al. 2018). Másfelől, bár a szakirodalom egyes sajátos tudományágak kapcsán vagy éppen általános bontásban már foglalkozott a visegrádi országok tudományos teljesítményével (Dobos et al. 2021, Szuflita-Żurawska-Basińska 2021), a társadalomtudományok egészével – a hozzáférhető szakirodalom szerint – azonban még nem. Kutatásunkban a következő négy fő kérdésre keresünk választ:

1. K1: Milyen regionális publikációs irányvonalak figyelhetőek meg a visegrádi országok tudományos teljesítményében?
2. K2: Melyek azok a társadalomtudományi ágak, ahol a visegrádi országok lemaradtak, illetve a perifériára szorultak?
3. K3: Mennyire belterjesek a Scopus-ban jegyzett regionális folyóiratok?
4. K4: Hány kiválóan minősülő publikáció jelent meg a vizsgált térségben a társadalomtudományok területén és annak egyes tudományágaiban?

A kérdésekre válaszoló adatok bemutatásán és elemzésén túlmenően – proaktív kutatói attitűdöt képviselve – kísérletet teszünk arra is, hogy olyan megoldásokat és a tudományos publikációk láthatóságát növelő javaslatokat tegyünk, amelyek segítségével a visegrádi országok folyóiratai és kutatói előreléphetnek a tudományos rangsorokban.

Módszertan

Kutatásunkhoz a Scopus adatbázis által használt osztályozási rendszert, illetve a SciVal és a Scimago adatait vettük figyelembe. A Scopus a társadalomtudományokat (2023-ban összesen 7815 folyóiratot) a következő tudományágakra bontotta:¹

- **Antropológia** (Anthropology, 471): Az emberi társadalmak, kultúrák és fejlődésük térben, időben való vizsgálatára specializálódott tudományág.
- **Biztonsági kutatás** (Safety Research, 106): Interdiszciplináris tanulmányok a veszélyek, kockázatok és biztonsági intézkedések különböző területein.
- **Demográfia** (Demography, 128): Az emberi populációk méretének, struktúrájának, eloszlásának és dinamikájának tanulmányozása, valamint a népességváltozás okainak, következményeinek elemzése.

¹ A tudományágakat a következők szerint ismertettük: **magyar elnevezés** (angol elnevezés, folyóiratok száma).

- **Egészségügy** (társadalomtudomány) (Health (social science), 372): Az egészségügyi kérdések társadalmi, kulturális és viselkedési szempontból való vizsgálata, ideértve az egészségügyi eredményeket és az egészségügyi rendszereket is.
- **E-learning** (68): Az elektronikus technológiák használata az oktatás és tanulás támogatására, fejlesztésére, gyakran online tanfolyamokkal, virtuális osztálytermekkel és digitális oktatási eszközökkel.
- **Életrajz- és életpálya-tanulmányok** (Life-span and Life-course Studies, 57): Az egyén fejlődésének és öregedésének tanulmányozása az életút során, beleértve a biológiai, pszichológiai és társadalmi szempontokat is.
- **Emberi tényezők és ergonómia** (Human Factors and Ergonomics, 48): Az emberi képességek, korlátok és a technológiával, termékekkel és környezetekkel való kölcsönhatások tudományos tanulmányozása.
- **Fejlesztés** (Development, 295): A társadalmi, gazdasági és politikai folyamatok tanulmányozása, amelyek a világ különböző régióiban a lakhatási feltételek javítására, a szegénység csökkentésére és az emberi jólét előmozdítására irányulnak.
- **Földrajz, tervezés és fejlesztés** (Geography, Planning and Development, 794): Az emberi tevékenységek térbeli mintáinak, környezeti folyamatainak és városi tervezési stratégiáinak tanulmányozása.
- **Jog** (Law, 926): A jogrendszerek, elvek és intézmények tanulmányozása, valamint a jog szerepe az emberi viselkedés szabályozásában és a konfliktusok megoldásában.
- **Kommunikáció** (Communication, 481): Az emberi kommunikációs folyamatok, módszerek és hatások tudományos vizsgálata, ideértve a verbális, non-verbális és mediált formákat is.
- **Könyvtár- és információtudományok** (Library and Information Sciences, 262): Az információs források, szolgáltatások és rendszerek tanulmányozása, valamint az információ szervezése és alkalmazása különböző formában.
- **Közigazgatás** (Public Administration, 213): A közigazgatási szervezetek, politikák és gyakorlatok tanulmányozása, különös tekintettel a közszolgáltatások és programok igénybevételére és végrehajtására.
- **Közlekedés** (Transportation, 127): A közlekedési rendszerek, politikák és technológiák tanulmányozása az emberek és áruk mozgásának elősegítése érdekében.
- **Kulturális tanulmányok** (Cultural Studies, 1212): Egy interdiszciplináris tudományág, amely az egyes kultúrák gyakorlatait, hiedelmeit és kifejezéseit társadalmi összefüggésben elemzi, gyakran a hatalom, az identitás és a reprezentáció témakörét boncolgatva.

- **Nemi tanulmányok** (Gender Studies, 187): Interdiszciplináris tudományág, amely a nemi szerepeket, önzonosságokat és kapcsolatokat vizsgálja, valamint azok társadalmi, kulturális és politikai formáló tényezőit.
- **Nyelv és nyelvészet** (Linguistics and Language, 1179): A nyelvstruktúrák, -használat és -változatosság tudományos tanulmányozása, valamint a nyelvi megértés és kommunikáció kognitív, kulturális és társadalmi szempontjainak vizsgálata.
- **Oktatás** (Education, 1477): Az oktatási elméletek, gyakorlatok és politikák tanulmányozása, beleértve a formális és informális oktatási környezetet is.
- **Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok** (Political Science and International Relations, 626): A politikai rendszerek, intézmények, viselkedés és a nemzetközi kapcsolatok tanulmányozása.
- **Régészet** (Archeology, 341): A múlt emberi kultúráinak és civilizációinak tudományos vizsgálata az anyagi maradványok, például tárgyi leletek, építmények és környezeti adatok elemzésén keresztül.
- **Szociális munka** (Social Work, 55): A szociális munka egy olyan szakma, amely az egyéneket, családokat és közösségeket segíti szociális, érzelmi és gyakorlati problémák megoldásában.
- **Szociológia és politikatudomány** (Sociology and Political Science, 1378): A társadalmi szerkezetek, folyamatok és dinamikák, valamint politikai rendszerek és ideológiák tanulmányozása.
- **Társadalomtudományok (egyéb)** (Social Sciences (miscellaneous), 774): A társadalomtudományok különböző területeinek interdiszciplináris kutatása és tudományos vizsgálata.
- **Urbanisztika** (Urban Studies, 258): Interdiszciplináris tanulmányok a városokról és az urbanizációs folyamatokról, beleértve a városok társadalmi, gazdasági, kulturális és környezeti dimenzióit is.

A kutatás során a következő indikátorokat is figyelembe vettük a – korábban megfogalmazott – négy fő kérdésünk vizsgálata során:

1. **Hazai folyóirat státus:** Azok a folyóiratok, amelyeket egy adott vizsgált visegrádi országban adnak ki.
2. **Kiválóságmutató:** Adott tudományterületre, illetve tudományágra nagy hatással lévő közlemények, amelyeket a következők alapján kiemelkedő folyóiratok tesznek közzé: impakt faktor (IF, Impact Factor), hivatkozások száma és h-index², a Scopus indexáló adatbázisa alapján. A kiválóság megállapításához a Scimago Journal Rank/SJR-értékét használtuk, amely azt jelöli, hogy egy publikáció az adott tudományág területén a kutatás időszakában az idézettsé-

² A h-index egy bibliometriai mutató, amelyet a kutatói publikációk termelékenységének és idézettségének mérésére használnak. A h-index a publikációk mennyiségét és hatását egyetlen mutatóban egyesíti a legtöbbet idézett tanulmányok és a rájuk kapott idézetek száma alapján (Fraumann–Mutz 2021).

gét tekintve a legfelső 1%-ba tartozott, azaz kiemelkedő jelentőségű az adott tudományterületen és az ahhoz kapcsolódó eszmecsereben (lásd K4).

3. **Belterjesség:** Az a mutatószám, amely jelzi, hogy egy hazai kiadású folyóiratban arányosan hány hazai szerző cikke jelenik meg. A belterjességet három (alacsony, közepes és magas) kategóriára bontottuk. A belterjesség mértékét aszerint határoztuk meg, hogy minél több hazai szerző publikál hazai folyóiratban, annál magasabb a belterjesség az adott folyóiratban. A belterjesség mint indikátor elsősorban azt vizsgálja, hogy mennyiben szolgálják a visegrádi országokban kiadott folyóiratok a nemzetközi tudományos eszmecsere elősegítését (K3).
4. **Legnagyobb kiadók** (a továbbiakban: Big Five): A Big Five az öt (Elsevier, Sage, Springer Nature, Taylor & Francis és Wiley) legnagyobb és kereskedelmi szempontból legjelentősebb akadémiai folyóirat-kiadó (Butler et al. 2023). A Big Five mint külön indikátor alkalmazása azért fontos, mert a Web of Science-ben indexált tudományos folyóirat-irodalom több mint felét az említett kiadók publikálják (Larivière et al. 2015), így megkerülhetetlen egyedi vizsgálatuk mind a láthatóság, mind a visegrádi országok bennük történő megjelenései tekintetében.
5. **Nyelvi indikátor:** Külön indikátorként beemeltük azt is, hogy milyen nyelven fogad be az adott folyóirat tanulmányokat. Ezt az indokolja, hogy a belterjességet nyelvi befogadhatósági szempontból is tudjuk vizsgálni (K3), illetve következtetéseket tudjunk levonni a láthatóságra gyakorolt hatásáról is.
6. **Korrelációs érték:** A publikációs tevékenységek változását, kiemelten a hazai és a nemzetközi publikációk tekintetében korrelogram³ segítségével is vizsgáltuk, a következő kategóriák szerint:
  - a. $-0,399$ korrelációs érték: gyenge,
  - b. $0,4-0,699$ korrelációs érték: közepes,
  - c. $0,7-$ korrelációs érték: erős korreláció.

A vizsgálatok időszaka öt év, 2019 és 2023 között. Ez az időszak alkalmas arra, hogy a publikációs teljesítményt érintő változások kimutathatók legyenek a visegrádi országok publikációs gyakorlatában (K1).

Eredmények

A tudományágak szerint bontott vizsgálatból kiderül, hogy a régióban kiadott Scopus-indexált folyóiratok számában kiemelkedik Csehország és Lengyelország, míg Magyarország és Szlovákia eredményei közel hasonlóak. A legtöbb Scopus-indexált folyóirattal Lengyelország rendelkezik, tudományágak tekintetében pedig a

³ A korrelogram egy statisztikai ábrázolási eszköz, amely a korrelációkat mutatja be egy többváltozós adattáblában. A korrelogram általában egy mátrixszerű ábrázolás, ahol a mátrix cellái a különböző változók közötti korrelációs együtthatókat jelzik.

régióban a nyelv és a nyelvészet, illetve a kulturális tanulmányok emelkednek ki. Magyarország és Szlovákia folyóiratainak száma hasonló (1. táblázat).

A kutatási mintázatokról és az egyes tudományágak műveléséről (K1 és K2) megállapítható, hogy a régióban egyértelműen találhatóak olyan tudományágak, amelyekben a visegrádi országok különösen gyengén teljesítenek. Ezek a következők: e-learning, emberi tényezők és ergonómia, életszakasz- és életpálya-tanulmányok, valamint a szociális munka. Bár ezek a tudományágak összesen 228 Scopus-indexált folyóirattal képviseltetik magukat a Scopus-adatbázisban, közülük egy sem a visegrádi országok kiadásában jelenik meg, így az e témákat kutatók csak régió kívüli kiadású folyóiratban tudnak publikálni (K2). Ez az eredmény különösen annak fényében szignifikáns, hogy e tudományágak jelentősen hozzájárultak a Covid19-világjárvány hatásainak megismeréséhez. Különösen e-learningről mutatható ki, hogy a nemzetközi publikációk száma kiemelkedő gyorsasággal nőtt (Dehnad–Abdekhoda 2023, Brika et al. 2022), ez a trend – elemzésünk szerint – ugyanakkor teljes mértékben „elkerülte” a vizsgált régiót (1. táblázat).

1. táblázat

A visegrádi országok hazai folyóiratainak a száma 2023-ban
The number of domestic journals of Visegrad countries in 2023

Sorrend	Tudományágak	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Szlovákia	Összesen
1.	Nyelv és nyelvészet	19	58	10	6	93
2.	Kulturális tanulmányok	16	44	11	5	76
3.	Szociológia és politikatudomány	13	19	3	3	38
4.	Jog	11	21	3	1	36
5.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	7	19	5	4	35
6.	Régészet	9	18	4	3	34
7.	Oktatás	10	21	0	1	32
8.	Társadalomtudományok (egyéb)	5	18	6	1	30
9.	Antropológia	6	14	4	3	27
10.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	9	11	0	2	22
11.	Kommunikáció	2	12	2	3	19
12.	Urbanisztika	2	9	1	3	15
13.	Közigazgatás	2	5	4	0	11
14.	Könyvtár- és információtudományok	4	5	1	0	10
15.	Közlekedés	1	7	0	2	10
16.	Demográfia	2	3	2	0	7
17.	Egészségügy (társadalomtudomány)	4	1	2	0	7
18.	Fejlesztés	1	3	1	0	5
19.	Nemi tanulmányok	1	2	0	0	3
20.	Biztonsági kutatás	2	0	0	0	2
21.	E-learning	0	0	0	0	0
22.	Emberi tényezők és ergonómia	0	0	0	0	0
23.	Életszakasz- és életpálya-tanulmányok	0	0	0	0	0
24.	Szociális munka	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés az [1] adatai alapján.

A publikációs irányvonalak kapcsán (K1) egy lépcsőzetes „tanulási” jelenség is megfigyelhető. Azon tudományágak esetében ugyanis, ahol jelentős számú hazai folyóirat jelenik meg, a hazai kutatók „kilépnek” a hazai folyóiratok piacáról, és rendszeresen, nagyobb mennyiségben kezdenek nemzetközi folyóiratokban is publikálni. A hazai közlemények száma a hazai folyóiratok számának növelésével ugyanis kevésbé dinamikusabban növekedik, mint a nem hazai (nemzetközi) közlemények száma. A tanulási folyamatot tehát a következő hipotézissel fejezzük ki:

1. **Megjelenés:** A hazai kutatók arányos mennyiségben publikálnak a regionális „tudománypiacon” megjelenő és más folyóiratokban is.
2. **Felzárkózás:** A hazai folyóiratok számának növekedésével párhuzamosan megfigyelhető, hogy egyre több nemzetközi közlemény is megjelenik (Sasvári et al. 2021) – lényegében tehát a hazai kutatók először megtanulják az adott tudományra (illetve általánosságban véve a társadalomtudomány tudományterületére) jellemző közlemény írását a hazai folyóiratokban, majd egyre inkább nemzetközi folyóiratokban kezdenek el publikálni.
3. **Nemzetköziesedés:** A jelentős számú hazai folyóiratot kiadó tudományágak esetében a hazai kutatók egyre dinamikusabban kezdenek el nemzetközi folyóiratokban publikálni. Ennek nyomán a nemzetközi közlemények száma gyorsabban nő, mint a hazai közleményeké; a hazai kutatók tehát tulajdonképpen „kitanulják” a nemzetközi publikálás sajátosságait a hazai folyóiratokban, majd a tanulási folyamat végén nemzetközi folyóiratokban kezdenek publikálni.

Összevetve a hazai és az összes (hazai és nemzetközi) közlemény számát, erős korreláció figyelhető meg. Az erős korreláció – a vonatkozó szakirodalom tekintetében is (Sasvári et al. 2021) – ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy egy adott tudományágban minél több lesz a hazai közlemény, akkor annál több lesz a nemzetközi kiadású közlemény is. A nyelvi indikátor bevonásával azt is elemeztük, hogy ez az arányosság miképpen értelmezhető nyelvi szempontokból. A 2. táblázat szerint a korreláció míg a hazai közlemények nemzeti nyelven és idegen nyelven történő közzétételében erős (0,949), a nemzeti nyelven kiadott hazai és nemzetközi kiadású közlemények között azonban gyenge (0,347), addig az idegen nyelven kiadott közlemények és a nemzetközi közlemények között pedig közepes (0,561). Az említett lépcsőzetes tanulási jelenségből az a következtetés vonható le, hogy azok a regionális kutatók, akik elsősorban hazai kiadású folyóiratban, nemzeti nyelven publikálnak, nagy valószínűséggel idegen nyelven is közölnek cikket a hazai folyóiratokban, azaz „megtanulnak” idegen nyelven, legtöbbször angolul publikálni a rendelkezésre álló hazai folyóiratokban (2. lépcső, felzárkózás). Az idegen nyelven közzétett hazai kiadású közlemények vonatkozásában pedig megfigyelhető a korábban kifejtett nemzetköziesedés (3. lépcső), amelynek értelmében a már idegen nyelven publikáló regionális kutatók nemzetközi folyóiratokban kezdenek el idegen nyelvű cikkeket megjelentetni. A tanulási folyamatnak tehát a publikációs gyakorlaton túlmenően jelentős

nyelvi vonatkozása is van. A hazai folyóiratok pedig lényegében a nemzetközi publikációk „előszobájának” tekinthetők a regionális kutatók számára, ahol elsőként elsajátítják az indexált közleményekbe való publikálás jellemzőit, majd az idegen nyelven való közlés paramétereit, ezt követően pedig a nemzetközi tudományos közlés ismérveit (2. táblázat és 1. ábra).

2. táblázat

Korrelációs kapcsolat a nemzeti nyelven kiadott hazai, az idegen nyelven kiadott hazai és a nemzetközi közlemények között, 2019–2023
Correlation relationship between domestic announcements issued in the national language, domestic announcements issued in a non-national language and international announcements

Megnevezés	Hazai közlemény		Nemzetközi közlemény
	nemzeti	idegen	
	nyelven		
Hazai közlemény, nemzeti nyelven	1,000	0,949	0,347
Hazai közlemény, idegen nyelven	0,949	1,000	0,561
Nemzetközi közlemény	0,347	0,561	1,000

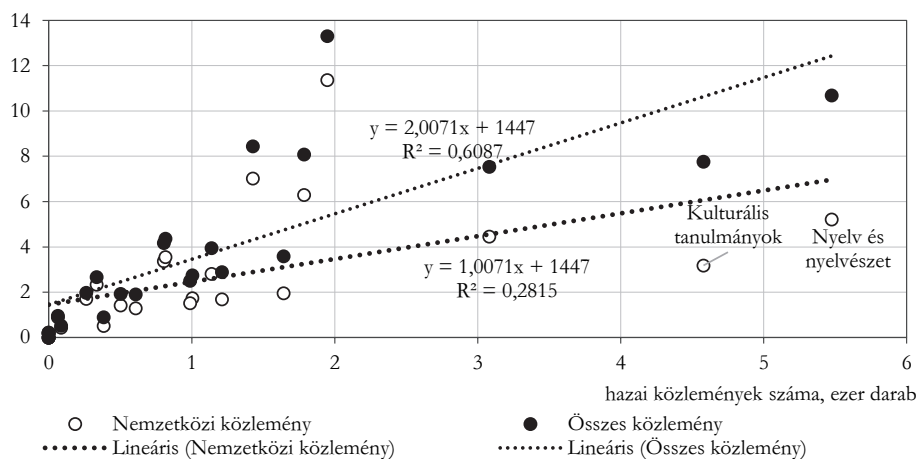
Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

1. ábra

A hazai és az összes, valamint a hazai és a nemzetközi közlemények száma közötti kapcsolat tudományáganként, 2019–2023

The relationship between the number of domestic and all, as well as domestic and international publications by discipline, 2019–2023

Közlemények száma, ezer darab

Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

A tanulási folyamat, továbbá a nyelvi kérdés tekintetében fontos annak vizsgálata is, hogy milyen nyelven lehet publikálni a regionális folyóiratokban. Azt elemeztük, hogy a 24 tudományágban megjelent visegrádi folyóiratok közleményei milyen nyelven születtek. Ez a kérdés azért kiemelkedő, mert több olyan regionális folyóirat is van, amelyben az angol nyelven kívül az adott visegrádi ország nyelvén, vagy egyes esetekben más európai nyelveken is (például német, francia, spanyol, bolgár) lehet cikkeket közölni.

3. táblázat

A közlemények nyelvi eloszlása az egyes tudományágakban, 2019–2023

Language distribution of publications in individual disciplines
between 2019 and 2023

Sorrend	Tudományágak	Összes közlemény (I.+II.)	Hazai közlemény			Nemzetközi közlemény (II.)
			(I.=III.+IV.)	nemzeti nyelven (III.)	idegen nyelven (IV.)	
1.	Nyelv és nyelvészet	10 683	5 475	826	4 649	5 208
2.	Kulturális tanulmányok	7 757	4 578	719	3 859	3 179
3.	Szociológia és politikatudomány	8 085	1 785	155	1 630	6 300
4.	Jog	7 529	3 080	526	2 554	4 449
5.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	13 310	1 948	108	1 840	11 362
6.	Régészet	3 586	1 642	148	1 494	1 944
7.	Oktatás	8 446	1 428	122	1 306	7 018
8.	Társadalomtudományok (egyéb)	3 938	1 138	218	920	2 800
9.	Antropológia	2 889	1 212	214	998	1 677
10.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	4 170	805	58	747	3 365
11.	Kommunikáció	2 743	1 005	175	830	1 738
12.	Urbanisztika	1 900	608	75	533	1 292
13.	Közigazgatás	2 505	989	67	922	1 516
14.	Könyvtár- és információtudományok	1 922	504	74	430	1 418
15.	Közlekedés	4 369	816	0	816	3 553
16.	Demográfia	884	384	2	382	500
17.	Egészségügy (társadalomtudomány)	2 667	335	29	306	2 332
18.	Fejlesztés	1 970	262	0	262	1 708
19.	Nemi tanulmányok	519	86	9	77	433
20.	Biztonsági kutatás	954	63	0	63	891
21.	E-learning	0	0	0	0	0
22.	Emberi tényezők és ergonómia	171	0	0	0	171
23.	Életrajz- és életpályatanulmányok	216	0	0	0	216
24.	Szociális munka	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

Vizsgálatunk egyben megerősíti azon korábbi megállapításainkat is, hogy míg a hazai folyóiratokban nemzeti nyelven kiadott közlemények száma minden tudományágban

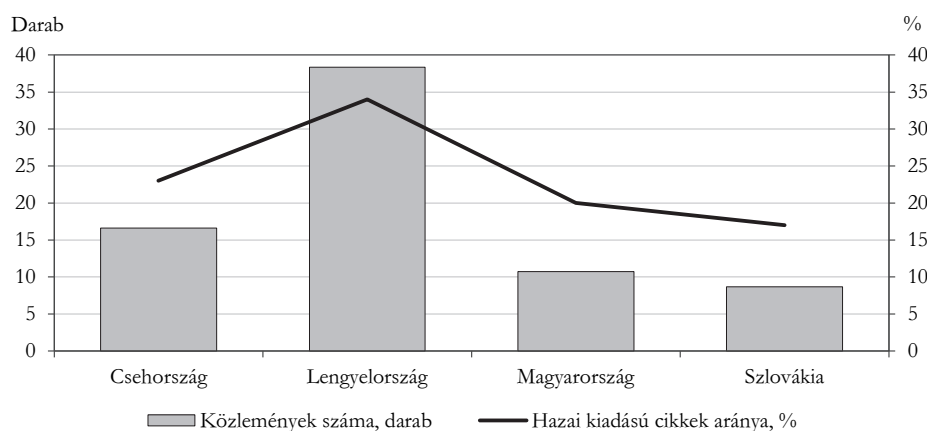
mányág területén, kivétel nélkül, a legkisebb számú, addig az idegen nyelven publikált hazai közlemények száma sok esetben a nemzetközi közlemények számát is megközelíti (különösen olyan tudományágakban, mint a nyelv és nyelvészet, kulturális tanulmányok és régészet). A nemzetközi közlemények között kiemelkedő a földrajz, tervezés és fejlesztés, mely tudományág nemzetközi publikációinak száma közel tízszerese a hazaiénak (3. táblázat).

Megállapíthatjuk továbbá, hogy a lengyelországi kutatók annyit publikálnak Scopus-indexált társadalomtudományi folyóiratokban, mint a másik 3 ország összesen (K1). Az 1. ábra eredményeinek összehasonlításából megjegyezhető, hogy a lengyel közlemények több mint harmada lengyel folyóiratokban jelenik meg, tehát a belterjesség „kétpólusú”; azaz mind kiadói, mind szerzői tekintetben megfigyelhető (K3). Ugyancsak figyelemre méltó, hogy a szlovákiai közlemények kevesebb mint egyötöde jelenik csak meg szlovákiai folyóiratban, ezzel a vizsgált országok közül – a közlemények megjelenése tekintetében – Szlovákia a „legnemzetközibb” (2. ábra).

2. ábra

Az összes és a hazai kiadású társadalomtudományi cikkek száma és aránya, országok szerint, 2019–2023

Number and proportion of total and domestically published articles in the field of social sciences, broken down by country between 2019 and 2023

Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

A folyóiratok és a megjelent közlemények száma nemzetközi viszonylatban ugyanakkor eltér egymástól. Míg a kulturális tudományok, valamint a nyelv és nyelvészet továbbra is kiemelkedő jelentőségűek a visegrádi országok kutatóinak közleményeiben, addig a földrajz, tervezés és fejlesztés tudományágban születik a legtöbb közlemény. Kapcsolódva az 1. és a 2. táblázat eredményeihez, valamint az egyes tudományágak elszigetelődéséhez (K2), az e-learning és a szociális munka nemcsak a folyóiratok területén, hanem a régió kutatói által közzétett közleményekben is teljes

mértékben „láthatatlan” tudományágak; ugyanis ezekben egyáltalán nem jelentettek meg közleményt a vizsgált időszakban (4. táblázat).

4. táblázat

A megjelent közlemények száma tudományágak szerint, 2019–2023

Number of published publications by discipline between 2019 and 2023

Sorrend	Tudományágak	Csehország	Lengyelország	Magyarország	Szlovákia	Összesen
1.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	2 957	6 929	2 054	1 370	13 310
2.	Nyelv és nyelvészet	1 881	6 667	1 229	906	10 683
3.	Oktatás	1 937	3 687	1 262	1 560	8 446
4.	Szociológia és politikatudomány	2 495	3 464	1 308	818	8 085
5.	Kulturális tanulmányok	1 437	4 774	820	726	7 757
6.	Jog	1 741	4 004	1 085	699	7 529
7.	Közlekedés	863	1 801	266	1 439	4 369
8.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	1 326	1 783	683	378	4 170
9.	Társadalomtudományok (egyéb)	895	1 997	543	503	3 938
10.	Régészet	831	1 927	451	377	3 586
11.	Antropológia	773	1 418	302	396	2 889
12.	Kommunikáció	501	1 470	488	284	2 743
13.	Egészségügy (társadalomtudomány)	774	1 341	311	241	2 667
14.	Közigazgatás	557	1 100	578	270	2 505
15.	Fejlesztés	461	1 020	348	141	1 970
16.	Könyvtár- és információtudományok	442	1 103	271	106	1 922
17.	Urbanisztika	460	1 010	270	160	1 900
18.	Biztonsági kutatás	321	437	103	93	954
19.	Demográfia	201	369	248	66	884
20.	Nemi tanulmányok	122	264	92	41	519
21.	Életrajz- és életpályatanulmányok	55	116	36	9	216
22.	Emberi tényezők és ergonómia	39	97	26	9	171
23.	E-learning	0	0	0	0	0
24.	Szociális munka	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés a [2] adatai alapján.

A publikációs jelenségek és egyes tudományágak elszigetelődése esetében (K1 és K2) fontos kiemelni a nemi tanulmányokat is. E tudományterületeken összesen három (kettő lengyel és egy cseh) folyóiratot adnak ki a régióban, melyekben 519 közlemény jelent meg 2019 és 2023 között a régió kutatóinak tollából, így a demográfia és a biztonsági kutatás tudományágak mellett a visegrádi országokban ez az egyik legkevésbé „belterjes” tudományág (K3). A nemi tanulmányok kiemelése azért is fontos, mert a régióban (ideértve Romániát is, Tăriceanu 2022), a nemi tanulmányok és vizsgálatának előmozdítása ellen több olyan tudománypolitikai intézkedést is bevezettek (például Magyarországon is), amellyel jelentős mértékben visszaszorították a tudományág hazai kutatását (Pető 2020) (5. táblázat).

5. táblázat

A megjelent közlemények tudományágak szerinti aránya, 2019–2023
Proportion of published publications by discipline between 2019 and 2023

(%)

Sorrend	Tudományágak	Cseh-ország	Lengyel-ország	Magyar-ország	Szlovákia	Összesen
1.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	18	18	19	16	18
2.	Nyelv és nyelvészet	11	17	11	10	14
3.	Oktatás	12	10	12	18	11
4.	Szociológia és politikatudomány	15	9	12	9	11
5.	Kulturális tanulmányok	9	12	8	8	10
6.	Jog	10	10	10	8	10
7.	Közlekedés	5	5	2	17	6
8.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	8	5	6	4	6
9.	Társadalomtudományok (egyéb)	5	5	5	6	5
10.	Régészet	5	5	4	4	5
11.	Antropológia	5	4	3	5	4
12.	Kommunikáció	3	4	5	3	4
13.	Egészségügy (társadalomtudomány)	5	3	3	3	4
14.	Közigazgatás	3	3	5	3	3
15.	Fejlesztés	3	3	3	2	3
16.	Könyvtár- és információtudományok	3	3	3	1	3
17.	Urbanisztika	3	3	3	2	3
18.	Biztonsági kutatás	2	1	1	1	1
19.	Demográfia	1	1	2	1	1
20.	Nemi tanulmányok	1	1	1	0	1
21.	Életrajz- és életpályatanulmányok	0	0	0	0	0
22.	Emberi tényezők és ergonómia	0	0	0	0	0
23.	E-learning	0	0	0	0	0
24.	Szociális munka	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés a [2] adatai alapján.

A hazai kiadású közlemények tudományágak szerint mért sokszínűségéről kijelenthető, hogy Lengyelország és Csehország ebben kiemelkedik, azaz a hazai közleményeket e két ország publikál legnagyobb arányban a legtöbb tudományágban, míg Magyarország és Szlovákia egymáshoz hasonló eredményeket mutat mind a közlemények sokfélesége, mind a népszerű tudományágak szerint (a demográfia kivételével). Megjegyzendő ugyanakkor, hogy lengyel kiadásban jelenik meg a legtöbb Scopus-indexált folyóirat, belterjesség szempontjából is Lengyelország vezet a rangsort, azaz a lengyel folyóiratoknál a legmagasabb a hazai szerzők aránya, az egészségügy tudományág kivételével (K3) (6. táblázat).

6. táblázat

A hazai kiadású közlemények aránya tudományáganként, 2019–2023 Proportion of domestically published publications by discipline
between 2019 and 2023

(%)

Sorrend	Tudományágak	Csehország	Lengyelország	Magyarország	Szlovákia	Összesen
1.	Kulturális tanulmányok	40	69	36	57	59
2.	Nyelv és nyelvészet	32	60	36	45	51
3.	Régészet	45	42	47	64	46
4.	Demográfia	41	38	65	0	43
5.	Antropológia	40	42	26	57	42
6.	Jog	49	49	20	6	41
7.	Közigazgatás	12	55	55	0	39
8.	Kommunikáció	3	51	18	55	37
9.	Urbanisztika	15	41	20	46	32
10.	Társadalomtudományok (egyéb)	26	38	27	0	29
11.	Könyvtár- és információtudományok	14	37	11	0	26
12.	Szociológia és politikatudomány	25	23	18	12	22
13.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	17	32	0	5	19
14.	Közlekedés	2	41	0	4	19
15.	Oktatás	19	28	0	2	17
16.	Nemi tanulmányok	23	22	0	0	17
17.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	10	17	15	11	15
18.	Fejlesztés	0	24	6	0	13
19.	Egészségügy (társadalomtudomány)	36	3	8	0	13
20.	Biztonsági kutatás	20	0	0	0	7
21.	Emberi tényezők és ergonómia	0	0	0	0	0
22.	Életpályaszakasz- és életpálya-tanulmányok	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

A belterjességről (K3) megállapítható, hogy folyóiratszámától függetlenül a visegrádi országokban megjelenő folyóiratok jelentős része legalább közepes szinten belterjes. Lengyelország annak ellenére kiemelkedik magas belterjességével, hogy ott van a legtöbb Scopus-indexált társadalomtudományi folyóirat ($n_{\text{total}}=162$). Magyarország és Szlovákia belterjessége hasonló mintázatú, viszonylag kiegyensúlyozott a tudományágak között. A visegrádi országok közül népességarányosan kiemelkedik Csehország (10,67 millió lakos) a folyóiratok számában ($n_{\text{total}}=82$)⁴, míg a magyarországi folyóiratok e mutatószám szerint a legrosszabbul teljesítenek (9,64 millió lakos, $n_{\text{total}}=37$).

⁴ 2023-ban ebből 80 folyóiratban jelent meg cikk [3].

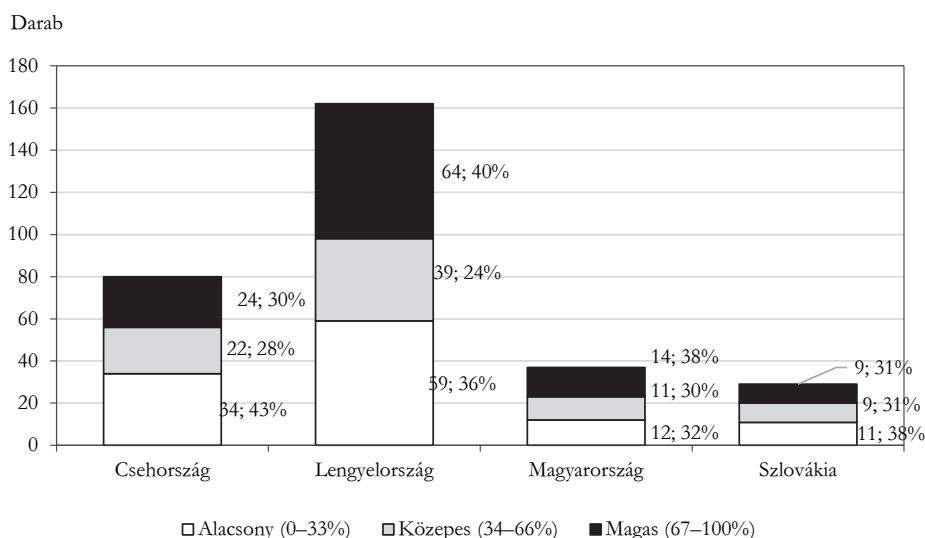

A belterjesség kapcsán érdemes aláhúzni Magyarországot tekintetében a norvég lista⁵ szerepét is. A Magyar Tudományos Akadémia (MTA) által követett norvég lista szerint ugyanis ahhoz, hogy egy folyóirat ne minősüljön kifogásolható gyakorlatot folytatóknak, a saját intézményből kikerülő szerzők aránya nem haladhatja meg az összes szerző 66%-át (2/3-át). E tekintetben a magyar folyóiratoknak különösen ügyelniük kell arra, hogy nagy számban jelentessenek meg nem a saját intézményből kikerülő szerzőket, és minél több külföldi kutató tanulmányát publikálják (3. ábra).

3. ábra

A hazai társadalomtudományi folyóiratok belterjessége a visegrádi országok esetén, 2023

Coverage of domestic journals in the social sciences
in the case of Visegrad countries in 2023

Forrás: Saját szerkesztés a [1, 2] adatai alapján.

⁵ A norvég lista egy Norvégiában használt folyóirat-besorolási nyilvántartás, amelyet Magyarországon a nem hazai kiadású folyóiratokra nézve alkalmaznak. A norvég lista 4 kategóriába sorolja a folyóiratokat, azok megbízhatósága szerint. Ennek alapján a 0. kategóriába sorolt folyóiratok kifogásolható gyakorlatot folytatnak, azaz nem felelnek meg a szerkesztőségre, a szerzősége vagy egyéb feltételekre vonatkozó követelményeknek. A szerzőség tekintetében – a norvég lista szerint – a szerzők legfeljebb 2/3-a tartozhat ugyanahhoz az intézményhez egy folyóiratkiadás esetében (Sasvári–Urbanovics 2023).

A kiválóság tekintetében (K4) Csehország és Lengyelország emelkedik ki, ezekenél az országoknál közel négyszeres, illetve háromszoros növekedés figyelhető meg. Magyarországról kijelenthető, hogy alulteljesített a régió másik 3 országához képest a vizsgált ötéves időszakban, és csak minimálisan tudta növelni a kiváló közlemények számát (7. táblázat).

7. táblázat

**A kiválóság változása (SJR érték [publikálás éve]*=1%)
a visegrádi országokban, 2019–2023**

Change in excellence (SJR value (year of publication)*=1%)
for Visegrad countries between 2019 and 2023

Év	Csehország	Lengyelország	Magyarország	Szlovákia
Darab				
2019	11	27	16	0
2020	22	33	13	4
2021	28	55	22	8
2022	28	42	23	7
2023	41	75	22	7
Összesen	130	232	96	26
Megoszlás, %				
2019 (100%)	100	100	100	
2020 ^{a)} (100%)	200	122	81	100
2021	255	204	138	200
2022	255	156	144	175
2023	373	278	138	175

a) Csak Szlovákiánál.

Forrás: Saját szerkesztés a [2] adatai alapján.

A 8. táblázat eredményeit, megállapítható, hogy Lengyelország pár tudományágat leszámítva a társadalomtudomány területén (ahol egyáltalán publikáltak közleményt) vezeti a kiválósági rangsort. Bár a kulturális tanulmányok, illetve a nyelv és nyelvészet vezető szerepe e helyütt is megmutatkozik, a kiváló közlemények vonatkozásában a visegrádi országokban a régészet, illetve a szociológia és politikatudományok vezetnek a rangsort. Szintén említést érdemel, hogy a nyelv és nyelvészet bár szám szerint vezető pozíciót foglal el a visegrádi országok folyóiratai és közleményei körében, e tudományág a kiválósági rangsorban csupán a 6. helyen áll.

8. táblázat

**A kiválóság (SJR érték [publikálás éve] *=1%) tudományáganként
a visegrádi országokban, 2019–2023**

Excellence (SJR value (year of publication) *=1%) by discipline
in the Visegrad countries between 2019 and 2023

Sor- rend	Tudományágak	Cseh- ország	Lengyel- ország	Magyar- ország	Szlovákia	Összesen
1.	Régészet	40	59	13	4	116
2.	Szociológia és politikatudomány	17	37	20	3	77
3.	Kulturális tanulmányok	23	27	14	5	69
4.	Földrajz, tervezés és fejlesztés	22	31	8	4	65
5.	Kommunikáció	13	25	14	3	55
6.	Nyelv és nyelvészet	10	21	14	2	47
7.	Oktatás	14	20	7	3	44
8.	Társadalomtudományok (egyéb)	7	18	11	3	39
9.	Jog	6	15	2	1	24
10.	Könyvtár- és információtudományok	7	15	0	0	22
11.	Urbanisztika	9	9	3	1	22
12.	Nemi tanulmányok	0	7	8	1	16
13.	Közlekedés	1	12	1	1	15
14.	Fejlesztés	1	9	3	1	14
15.	Demográfia	3	3	4	1	11
16.	Antropológia	2	1	4	2	9
17.	Emberi tényezők és ergonómia	2	5	1	0	8
18.	Politikatudomány és nemzetközi kapcsolatok	0	1	6	0	7
19.	Közigazgatás	2	0	1	0	3
20.	Életszakasz- és életpálya-tanulmányok	1	0	1	0	2
21.	Egészségügy (társadalomtudomány)	0	0	1	0	1
22.	E-learning	0	0	0	0	0
23.	Biztonsági kutatás	0	0	0	0	0
24.	Szociális munka	0	0	0	0	0

Forrás: Saját szerkesztés a [2] adatai alapján.

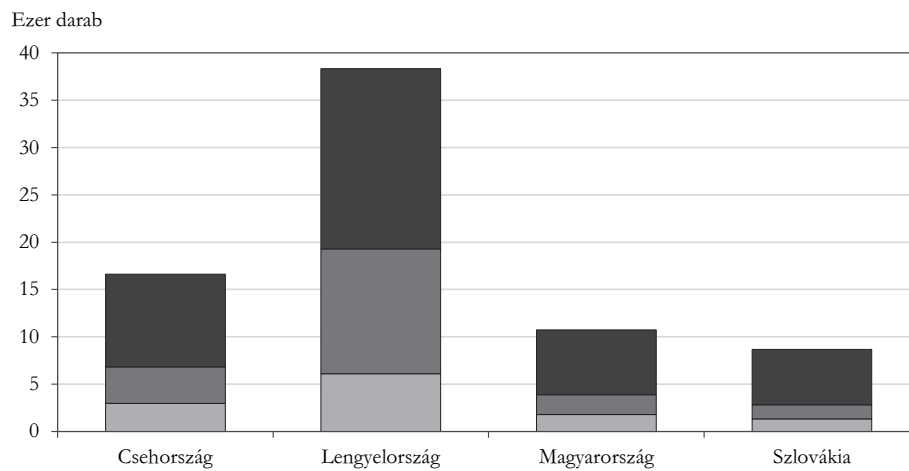
A Big Five, azaz a legnagyobb és legtöbb folyóiratot megjelentető akadémiai folyóirat-kiadóknál való megjelenés hasonlóságot mutat a visegrádi országokban (15%_{min.}–18%_{max.}). Összességében megállapítható, hogy a Big Five megjelenések töredékei az összes megjelenésnek, és kifejezetten magas azoknak a publikációknak a száma, amelyeket ún. „egyéb kiadók” tettek közzé (azaz az érintett kiadó nem Big Five és nem is hazai kiadó) (50–68%) (4. ábra).

4. ábra

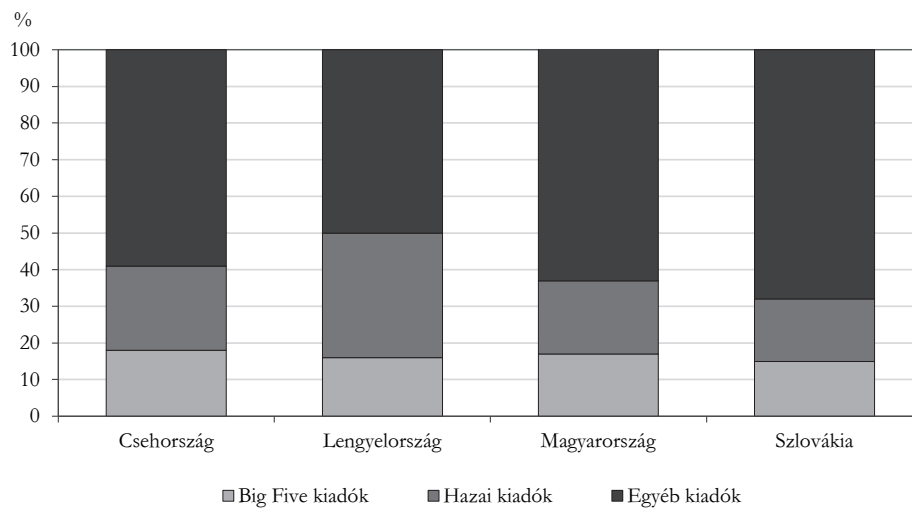
**A visegrádi országok közleményeinek száma és megoszlása kiadók szerint,
2019–2023**

The number and distribution of publications from Visegrad countries
by publisher between 2019 and 2023

A közlemények száma – The number of publications

A közlemények megoszlása – Distribution number of publications

Forrás: Saját szerkesztés a [2, 3] adatai alapján.

Összegzés

Jelen tanulmányban négy kérdésre kerestünk választ a visegrádi országok társadalomtudományok területén történő publikálási szokásairól és tevékenységéről a Scopus-adatbázis alapján, mint korábban említettük, kizárólag a tudománymetria eszköztárával.

A publikációs irányvonalakról (K1) megállapítható, hogy Lengyelország és Csehország kiemelkednek a régióban mind a Scopus-indexált folyóiratok, mind az ezen folyóiratokban megjelentetett közlemények, mind pedig a kiváló közlemények számában. Magyarország és Szlovákia mindhárom vizsgált kategóriában jelentősen lemarad a másik két országhoz képest, de egymáshoz viszont hasonló a helyzetük. A visegrádi országok társadalomtudományi fejlődésében kulcsszerepet játszanak a hazai folyóiratok, ugyanakkor az egyes tudományágak folyóiratai számának emelkedése maga után vonja a nemzetközi közlemények számának növekedését is, azaz a visegrádi országok folyóiratok elsősorban belépőként szolgálnak a nemzetközi publikáláshoz. Az eredmények lakosságárányos áttekintése alapján már nem meglepő Lengyelország „vezető” szerepe, ugyanis míg 2022-ben ennek az országnak 36,82, addig Csehországnak 10,67, Magyarországnak 9,64, Szlovákiának pedig 5,43 millió lakosa volt. Annak ellenére, hogy Lengyelország lakosságszáma közel 3,5-szerese a csehországinak, mégis utóbbi ország mind a folyóiratok, mind a közzétett közlemények számában kiemelkedő eredményeket ért el.

Regionális szinten vizsgáltuk a tudományágak elszigetelődését is (K2). Ebből két eredményt érdemes kiemelni. Egyfelől, az e-learning, az emberi tényezők és ergonómia, az életpálya- és életpálya-tanulmányok, valamint a szociális munka tudományágakban elenyésző vagy egyáltalán nincs tudományos jelenlét a régió egyik országában sem, attól függetlenül, hogy mind a négy említett ág népszerűbbé vált a Covid19-világjárvány alatt és azt követően is. Másfelől, függetlenül a nemi tanulmányokkal szemben tett (tudomány)politikai lépésektől, Magyarország szerepe a régióban e tudományágban kiemelkedő, így a jövőben további tudománymetriai vizsgálat tárgya lehet, hogy egyes tudománypolitikai intézkedések miként befolyásolják az érintett terület, illetve tudományág kutatását és eredményességét.

A belterjesség tekintetében (K3) alapvetően hasonlóak a régió országai. A magyarországi publikációs és közlési trendek tűnnek talán a legbelterjesebbnek, ugyanakkor a regionális különbségek nem számottevőek. A visegrádi országok folyóiratairól általánosan megállapítható, hogy leginkább hazai szerzők munkáit közlik, így elsősorban a hazai tudományos eszmecserét gazdagítják a közlemények, mintsem a nemzetközit, az adott tudományágakban. Ezt támasztja alá az is, hogy a belterjesség szempontjából alacsony kategóriában található és több közleményt publikáló folyóiratok általánosságban magasabb SJR-értékkel is rendelkeznek (K4). Ezt az állítást igazolja a két legmagasabban indexált folyóirat a régióban, a lengyelországi kiadású *Studies in Second Language Learning and Teaching* és a magyarországi kiadású *Scientometrics*. A visegrádi országokban kiadott folyóiratok közül ez a kettő rendelkezik 1.0-nál

magasabb SJR-értékkel, úgy, hogy a belterjesség esetükben különösen alacsony. A Scientometrics ugyanakkor abban is kitűnik, hogy a legtöbb közleményt publikáló folyóirat a régióban (324), azaz nem csupán nyitott a nemzetközi szerzők felé, hanem írásaikat rendszeresen meg is jelenteti.

A kiválóság tekintetében (K4) gyengék az eredmények a régió országaiban. Egyfelől megállapítható, hogy csekély számú kiváló közlemény született a visegrádi országokban, ugyanakkor különösen Lengyelországban és Csehországban pozitív változás, fejlődés figyelhető meg, míg Magyarország esetében stagnálás. Másfelől, kifejezetten alacsony a Big Five publikációk száma a visegrádi országokban, így egyikük esetében sem éri el a közlemények legalább egyötödét azoknak a száma, amelyek a legnagyobb kiadónál jelennek meg. Mindezek mellett viszont fontos újra megemlíteni Csehország kimagasló kiválósági eredményeit, különösen a K1-hez kapcsolódó diszkusszió tükrében. A kiváló közlemények vizsgálata alapján Csehországban növekedett legdinamikusabban a kiváló publikációk száma a vizsgált időszakban (373%), a hasonló lakosságszámú Magyarország tekintetében ez az arány mindössze 138%, ami a legalacsonyabb a régióban (5. táblázat). Csehország tette közzé arányosan a legtöbb olyan folyóirat-közleményt, amely Big Five kiadónál jelenik meg (4. ábra). Megállapítható tehát, hogy Csehország, lakosságszámban elmaradva Lengyelországtól, a nemzetközi és kiváló publikálást támogató tudománypolitikájának következtében (Stanzer 2024) élen jár a társadalomtudományi teljesítményben.

A négy kutatási kérdésről megállapítható, hogy a régió Scopus-indexált társadalomtudományi tevékenysége javarészt a hazai folyóiratokban zajlik, a közlemények láthatósága 2019 és 2023 között elsősorban hazai és regionális. A nemzetközi láthatóság elérését gátolhatja a visegrádi országok folyóiratainak és közleményeinek belterjessége, illetve bizonyos népszerű tudományágak részleges vagy teljes elszigetelődése.

Javaslatok

A kutatásunkban vizsgált négy fő kérdés eredményeinek javítása érdekében a következő javaslatokat tesszük:

1. **A nemzetközi kooperáció növelése és a belterjesség csökkentése:** Ahhoz, hogy a nemzetközi láthatóság mértéke növekedjen, a régióban előnyben kell részesíteni a belterjesség csökkentését, illetve több nemzetközi szerző kutatásának közlését is. Ehhez elsősorban „vonzóvá” kell tenni a regionális folyóiratokat, és csökkenteni kell a kifejezetten hazai tudományos kérdéseket érintő (a nemzetközi tudományos térben kevésbé hivatkozható) közlemények számát. Különösen Magyarország esetében lenne indokolt a hazai folyóiratok belterjességének csökkentése, a norvég lista feltételeinek történő megfelelés biztosítása érdekében. Ahogy a 4. ábra is mutatja, a nemzetköziesedés arányosságban áll a kiválóság növekedésével is, így különösen fontos lenne a ré-

- gióban a külföldi szerzők műveinek publikálása. Utóbbihoz javasoljuk nemzetközi szerkesztőbizottsági tagok bevonását is, akik hozzájárulhatnak a folyóiratok minőségének javításához, és segíthetnek nemzetközi szerzők meghívásában. A magas belterjességű folyóiratok esetében például érdemes lehet tematikus, kifejezetten neves, magasan hivatkozott nemzetközi szerzőket meghívó lapszámok közzététele.
- 2. A tudománytrendek követése:** Specifikusan a négy említett elszigetelt tudományág kapcsán és különösen az e-learning tekintetében ösztönözni kell a visegrádi országok kutatóit, hogy publikáljanak e tudományágakban. Egyfelől, hasznos regionális eredményeket közölhetnek a régió kutatói az ezekben felvetett kérdésekről. Másfelől, mivel „fejlődő” és a publikációk számát nézve egyre népszerűbbek (Sobral 2021) e tudományágak, ezért egyes kutatók könnyebben kiemelkedhetnek regionális szinten. Ez a trendkövetés elkezdődött például Indonéziában, ahol kimutatták, hogy az e-learning tudományágban kiadott publikációk száma már a Covid19-világjárvány előtt jelentősen növekedett (Iskandar et al. 2021), különösen a világjárvány tapasztalait alapul véve érdemes lehet tehát a regionális kutatóknak is gyakrabban publikálni e tudományágakban. Ehhez első lépésként javasolnánk az ezeket vizsgáló nemzetközi együttműködési hálózatokban való részvételt, amelyek lehetőséget biztosítanak a régió kutatóinak, hogy közreműködjenek nemzetközi projektekből és publikációkban, majd e tudást regionális szinten, részletesebben, a visegrádi országokra nézve hasznosítani tudják.
  - 3. A kiválósági rangsorban való előrelépés:** A régió kutatóit érdemes támogatni abban, hogy Big Five kiadóknál publikáljanak, illetve a kiváló folyóiratokban közöljék kutatásaikat. Az ehhez szükséges háttér kialakítása elengedhetetlen e cél eléréséhez; ahogy Stanzer (2024) tanulmányából és ismertetett adataiból is kiderül, azokban az országokban, ahol a kutatást támogatják és ösztönzik, ott a folyóiratok egyre magasabb indexáttá válnak. Az ösztönzéshez két szempontot javaslunk. Egyrészt, érdemes lenne, mentorprogramokat indítani (akár doktoranduszok számára is), amelyek elősegíthetik a publikációk számának növekedését, a korábban ismertetett „publikációs tanulási” folyamat gyorsabb elsajátítását, ami akár az adott tudományágban elérhető pályázatok elnyerésének esélyeit is javíthatja (Schriever–Grainger 2019). Másrészt, kifejezetten szükséges lenne a *már* magasan indexált folyóiratokban publikáló, magasan idézett hazai kutatók támogatása és ösztönzése is, hogy lehetőség szerint segítsék a regionális folyóiratok előrelépését.

Köszönetnyilvánítás

Sasvári Péter kutatását a TKP2021-NKTA-51 számú projekt keretében a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alap támogatta, a TKP2021-NKTA pályázati program finanszírozásával. Lendvai Gergely Ferenc kutatásához a Rosztoczy Foundation nyújtott szakmai támogatást.

IRODALOM

- BRIKA, S. K. M.–CHERGUI, K.–ALGAMDI, A.–MUSA, A. A.–ZOUAGHI, R. (2022): E-learning research trends in higher education in light of Covid-19: a bibliometric analysis *Frontiers in Psychology* 12: 762819. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.762819>
- BUTLER, L. A.–MATTHIAS, L.–SIMARD, M. A.–MONGEON, P.–HAUSTEIN, S. (2023): The oligopoly's shift to open access: how the big five academic publishers profit from article processing charges *Quantitative Science Studies* 4 (4): 778–799. https://doi.org/10.1162/qss_a_00272
- DEHNAD, A.–ABDEKHODA, M. (2023): Mapping the publications of e-learning during the Covid-19 pandemic: a bibliometric analysis *Journal of Scientometric Research* 12 (1): 35–43. <https://doi.org/10.5530/jscires.12.1.007>
- DEUTZ, D. B.–DRACHEN, T. M.–DRONGSTRUP, D.–OPSTRUP, N.–WIEN, C. (2021): Quantitative quality: a study on how performance-based measures may change the publication patterns of Danish researchers *Scientometrics* 126 (4): 3303–3320. <https://doi.org/10.1007/s11192-021-03881-7>
- DOBOS, I.–URBANOVICS, A.–SASVÁRI, P. (2021): A visegrádi négyek, Ausztria és Románia gazdaságtudományi publikációs teljesítményének összehasonlító elemzése *Területi Statisztika* 61 (6): 739–768. <https://doi.org/10.15196/ts610603>
- FRAUMANN, G.–MUTZ, R. (2021): The h-index. In: BALL, R. (ed.): *Handbook Bibliometrics* pp. 169–178., De Gruyter, Berlin, Boston. <https://doi.org/10.1515/9783110646610-018>
- GARFIELD, E. (1979): *Citation indexing, its theory and application in science, technology, and humanities* Wiley, Hoboken.
- ISKANDAR, A.–KARTOWAGIRAN, B.–MANSYUR, M.–NURMAWATI, N.–WULANSARI, L. (2021): Indonesian research output on online learning/e-learning publication using the Scopus database: a scientometric analysis *Library Philosophy and Practice*: 5363.
- KOWALSKA, A.–KOVARNIK, J.–HAMPLOVA, E.–PRAZAK, P. (2018): The selected topics for comparison in Visegrad four countries *Economies* 6 (3): 50. <https://doi.org/10.3390/economies6030050>
- LARIVIÈRE, V.–HAUSTEIN, S.–MONGEON, P. (2015): The oligopoly of academic publishers in the digital era *PLOS ONE* 10 (6): 1–15. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0127502>
- LEI, L.–SUN, Y. (2020): Should highly cited items be excluded in impact factor calculation? The effect of review articles on journal impact factor *Scientometrics* 122 (3): 1697–1706. <https://doi.org/10.1007/s11192-019-03338-y>
- LINKOV, V.–O'DOHERTY, K.–CHOI, E.–HAN, G. (2021): Linguistic diversity index: a scientometric measure to enhance the relevance of small and minority group languages *SAGE Open* 11 (2) <https://doi.org/10.1177/21582440211009191>
- LIU, Y.–HE, H. (2023): Scientometrics of scientometrics based on web of science core collection data between 1992 and 2020 *Information* 14 (12): 637. <https://doi.org/10.3390/info14120637>

- MINGERS, J.–LEYDESDORFF, L. (2015): A review of theory and practice in scientometrics *European Journal of Operational Research* 246 (1): 1–19.
<https://doi.org/10.1016/j.ejor.2015.04.002>
- PETŐ, A. (2020): Feminist stories from an illiberal state: revoking the license to teach gender studies in Hungary at a University in Exile (CEU). In: BLUHM, K.–PICKHAN, G.–STYPINSKA, J.–WIERZCHOLSKA, A.: *Gender and power in Eastern Europe* pp. 35–44., Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-53130-0_4
- SCHRIEVER, V.–GRAINGER, P. (2019): Mentoring an early career researcher: insider perspectives from the mentee and mentor *Reflective Practice* 20 (6): 720–731.
<https://doi.org/10.1080/14623943.2019.1674272>
- SOBRAL, S. R. (2021). Two decades of research in e-learning: a deep bibliometric analysis *International Journal of Information and Education Technology* 11 (9): 398–404.
<https://doi.org/10.18178/ijiet.2021.11.9.1541>
- DE RIJCKE, S.–RUSHFORTH, A. (2015): To intervene or not to intervene; is that the question? On the role of scientometrics in research evaluation *Journal of the Association for Information Science and Technology* 66 (9): 1954–1958.
<https://doi.org/10.1002/asi.23382>
- RIVERA, R. G.–ORELLANA FANTONI, C.–GÁLVEZ, E.–JIMENEZ-PAZMINO, P.–VACA RUIZ, C. K.–FITZ HERBERT, A. (2024): Using scientometrics to mapping Latin American research networks in emerging fields: the field networking index *Scientometrics* 129: 2309–2335. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-04970-z>
- ROSENFLED, A.–ALEXI, A.–MUSHIEV, L.–LAZEBNIK, T. (2023): The academic midas touch: an unconventional scientometric for evaluating academic excellence *arXiv*.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.2309.14013>
- SASVÁRI, P.–BAKACSI, GY.–URBANOVICS, A. (2021): Az egyetemi előmenetel és a publikációs teljesítmény kapcsolata *Magyar Tudomány* 182 (6): 806–822.
<http://doi.org/10.1556/2065.182.2021.6.8>
- SASVÁRI, P.–NEMESLAKI, A.–DUMA, L. (2019): Exploring the influence of scientific journal ranking on publication performance in the Hungarian social sciences: the case of law and economics *Scientometrics* 119 (2): 595–616.
<https://doi.org/10.1007/s11192-019-03081-4>
- SASVÁRI, P.–URBANOVICS, A. (2023): „A kifogásolható gyakorlatot folytató folyóiratok listája”, tudományos kiválóság vagy tudományos hitelesség? *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás* 70 (4): 463–471. <https://doi.org/10.3311/tmt.13275>
- STANZER, D. (2024): Scientists from small countries on the hunt for scientometric figures – global indicators and local finances *Croatian Medical Journal* 65 (2): 73–75.
<https://doi.org/10.3325/cmj.2024.65.73>
- SZUFLITA-ŽURAWSKA, M.–BASIŃSKA, B. A. (2021): Visegrád countries’ scientific productivity in the European context: A 10-year perspective using Web of Science and Scopus *Learned Publishing* 34 (3): 347–357. <https://doi.org/10.1002/leap.1370>
- TĂRICEANU, A. (2022): Promoting gender studies in Romania – working in a difficult context. In: WROBLEWSKI, A.–PALMÉN, R.: *Overcoming the challenge of structural change in research organisations – a reflexive approach to gender equality* pp. 125–141., Emerald Publishing, Bingley.
<https://doi.org/10.1108/978-1-80262-119-820221008>

- TIJSSEN, R.–VISSER, M.–VAN LEEUWEN, T. (2002): Benchmarking international scientific excellence: are highly cited research papers an appropriate frame of reference? *Scientometrics* 54 (3): 381–397. <https://doi.org/10.1023/a:1016082432660>
- VILAÇA, M. M.–PALMA, A. (2013): Diálogo sobre cientometria, mal-estar na academia e a polêmica do produtivismo *Revista Brasileira De Educação* 18 (53): 467–484. <https://doi.org/10.1590/s1413-24782013000200013>
- VINKLER, P. (2007). Correlation between the structure of scientific research, scientometric indicators and GDP in EU and non-EU countries *Scientometrics* 74 (2): 237–254. <https://doi.org/10.1007/s11192-008-0215-z>
- YAZDANI, K.–NEDJAT, S.–RAHIMI-MOVAGHAR, A.–GHALICHEE, L.–KHALILI, M. (2015): Scientometrics: review of concepts, applications, and indicators *Iranian Journal of Epidemiology* 10 (4): 78–88.

ADATBÁZISOK

- [1] SCIMAGO: <https://www.scimagojr.com/journalrank.php?area=3300&type=j>
(letöltve: 2024. május)
- [2] SCIVAL: <https://www.scival.com/> (letöltve: 2024. május)
- [3] SCOPUS: <https://www.scopus.com/> (letöltve: 2024. május)